МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ "ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА"

КАФЕДРА ЕЛЕКТРОННИХ ОБЧИСЛЮВАЛЬНИХ МАШИН

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до циклу лабораторних робіт з дисципліни "Архітектура комп'ютерів" для студентів базового напрямку 6.050102 "Комп'ютерна інженерія".

Львів – 2024

Методичні вказівки до циклу лабораторних робіт з дисципліни "Архітектура комп'ютера" для студентів базового напрямку 6.050102 "Комп'ютерна інженерія " /Укл.: Клименко В.А., Бойко Г.В. Кушнір Д.О.- Львів: Видавництво Національного університету "Львівська політехніка ", 2024-44 с.

Укладачі: Мельник А.О., док. техн. наук., проф.

Клименко В.А., асистент Бойко Г.В., асистент Кушнір Д.О., д.ф., асистент

Відповідальний за випуск Кушнір Д.О., д.ф., асистент.

Рецензент: Дунець Р.Б., проф. док. техн. наук., завідувач кафедри ЕОМ,

3MICT

ЛР № 1. Робота з симулятором машини Ноймана.Дослідження виконання машинного к автоматичному режимі	-
Методика виконання лабораторної роботи	4
Варіанти завдань на лабораторну роботу №2	
ЛР № 2. Дослідження макроалгоритмів та	
мікроалгоритмів виконання машинних інструкцій	
Методика виконання лабораторної роботи	
Варіанти завдань на лабораторну роботу №2	
лР № 3. Робота з симулятором машини Ноймана.Дослідження виконання асемблерної	
програми симулятора	23
Теоретичні відомості	23
Хід виконання роботи:	31
assemble prog1.as prog1.mcsimulate.exe prog1.mc>result.txt	
Завдання	
ЛР № 4. Робота з симулятором машини Ноймана.Дослідження архітектури системи к	
лг № 4. Робота з симулятором машана ноимана.дослюження архітектура састема к	
Теоретичні відомості	32
Хід виконання роботи:	
Варіанти завдань	
лР № 05. Робота з симулятором MARIE	
Методика виконання лабораторної роботи	
Варіанти завдань	
ЛР № 6. Дослідження виконання інструкцій симулятораMARIE за допомогою DataPath	
Методика виконання лабораторної роботи	
Завдання	
Додаток до лабораторних робіт 4-5	
Директиви асемблера	
Операнди	
ЛР № 7. Дослідження виконання циклів на конвеєрі інструкцій	
Методика виконання лабораторної роботи	
Варіанти завдань	
•	
ЛР № 8. Дослідження виконання циклів на конвеєрі інструкцій	
Методика виконання лабораторної роботи	
Варіанти завдань	65

ЛР № 1. Робота з симулятором машини Ноймана. Дослідження виконання машинного коду в автоматичному режимі.

Мета: опанувати роботу на симуляторі машини Ноймана, зрозуміти і дослідити принцип виконання програми машиною Ноймана.

Завдання: запустити симулятор, увести до нього коди машинних інструкцій і коди чисел, навчитися утворювати і змінювати ці коди, дослідити і пояснити принципи трактування машиною Ноймана бінарних кодів. Розробити тестову програму, завантажити програму і відповідні дані до симулятора, виконати програму в автоматичному режимі, проаналізувати і пояснити отримані результати, скласти звіт з виконання лабораторних досліджень та захистити його.

Методика виконання лабораторної роботи

CISC – complex instruction set computing (обчислення зі складною системою машинних інструкцій)

Аби дослідити дію машини Ноймана використовують симулятори цієї машини, що, в свою чергу, є готовими до використання комп'ютерними програмами. При роботі з такою програмою складається враження роботи з комп'ютером першої генерації, що приймає дані і подає результати і двійковій (бінарній) системі числення, має обмежений обсяг пам'яті, обмежене число регістрів і відсутню операційну систему. Коли в комп'ютері (в нас – в симуляторі комп'ютера) ОС нема, тоді кожну програму треба завершувати виконанням машинної інструкції СТОП. В автоматичному режимі одним натиском на клавішу комп'ютер змушують виконати уведену до нього програму - повністю, від першої до останньої машинної інструкції програми. Розглянемо конкретний симулятор машини Ноймана, якому автор надав назву «Кроха».

«Кроха» ϵ DOS програмою, яку запускають у вікні DOS. Отже, миша з симулятором не працює так само, як і в ті давні часи, коли реалізували машину Ноймана. Треба користуватися курсором (рискою підкреслення) і клавішами пересування курсора. Але курсор діє лише у вікні пам'яті. Залишаються можливості керування симулятором натисканням вибраних клавіш апаратури. Таке керування ϵ примітивним але таким, що дозволяє правдиво і чітко зрозуміти, як працює комп'ютер Ноймана, як з ним колись працювали, а також які в нього ϵ принципові недоліки. Наступний рисунок 1 містить копію вікна симулятора Кроха. Симулятор ϵ DOS програмою, що викликається в режимі командного рядка.

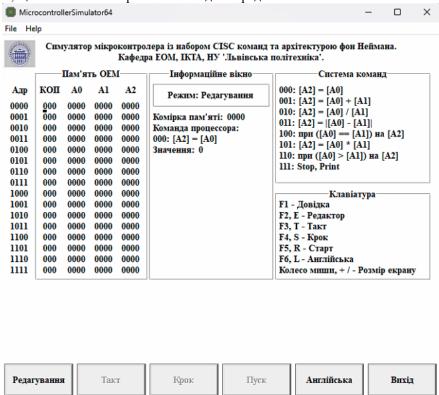

Рис. 1.1. Вікно навчального комп'ютера «Кроха-М»

Зліва розташоване вікно пам'яті. Тут позначені адреси в бінарному коді, від 0000_2 до 1111_2 (всього 16 комірок). Вмістиме кожної комірки — це 3+4+4+4=15 бітова структура, що може бути або бінарним кодом цілого чила, або бінарним кодом машинної команди (так званої інструкції). Отже маємо не зовсім звичний 15-бітовий комп'ютер, що не підтримує парадигму байта.

Формат машинної інструкції машини Ноймана

В комп'ютері використаний наступний класичний формат 3-адресної машинної інструкції:

Поле коду операції.	Поле адреси 1-го операнда.	Поле адреси 2-го операнда.	Поле адреси результату.
Довжина 3 біти	Довжина 4 біти	Довжина 4 біти	Довжина 4 біти
КОп	A1	A2	A 3

Приклад кодування інструкції (A1) + (A2) → A3:					
000	0100	0101	0110		

Рис. 1.2 – Формат машинної інструкції

Формат числа машини Ноймана

Симулятор використовує наступний єдиний формат даних:

Старший розряд	13 середніх розрядів бінарного коду	Молодший розряд				
1	000000001	1				
Приклад кодування позитивного десяткового числа : $16384_{10} + 3_{10} = 16387_{10}$						

Рис. 1.3 – Формат машинного числа

Негативні числа симулятор комп'ютера не опрацьовує, а всі кодові комбінації трактує як коди натуральних чисел і нуля. Максимальним є число з кодом 111 1111 1111 $1111_2 = 32768_{10}$ -1 = 32768_{10} , а мінімальним числом є число з бінарним кодом $000\ 0000\ 0000\ 0000_2 =$ тобто нуль.

Керування роботою з симулятором

Далі розглянемо вікно симулятора комп'ютера (табл. 1) та правила роботи з ним. Зауважимо, що симулятор запускають в командному рядку, отже, з мишою він не працює. Але є Windows симулятор цього комп'ютера, що сприймає мишу.

Табл. 1 – Управління симулятором

		Табл. 1 – Управління симулятором
Клавіши керування комп'ютером	Дія клавіш	Ілюстрація
Інформаційне вікно Негайно задати АВТО: F1 , A Негайно задати РЕДАКТОР: F2 , E Негайно задати ШАГ: F3 , S Негайно задати ТАКТ: F4 , T Вибирати режим безпосередньо курсором: F5 , R	Вибір і встановлення режиму роботи. В режимі редактора можна змінювати вмістиме комірок пам'яті, суматора (СМ), лічильника інструкцій (СК), регістра інструкції (РК). В режимі АВТО одним натиском на клавішу ЕNTER змушують комп'ютер виконати всю програму. В режимі ШАГ одним натиском на клавішу ENTER змушують комп'ютер виконати чергову інструкцію програми. В режимі ТАКТ одним натиском на клавішу ENTER змушують комп'ютер виконати чергову інструкцію програми. В режимі ТАКТ одним натиском на клавішу ENTER змушують комп'ютер виконати чергову мікродію виконання чергової інструкції програми. Зауважимо, що виконання кожної інструкції розкладають на виконання певної послідовністі мікрокроків, кожний з яких називають мікродією (або мікрокомандою).	Інформаційне вікно Режим: Редагування Комірка пам'яті: 0000 Команда процессора: 000: [A2] = [A0] Значення: 0
Вікно пам'яті	Бінарні адреси пам'яті не змінюються. Вмістиме комірок пам'яті (бінарні коди) змінюються. Для цього в режимі редагування потрібно підвести курсор під біт, що змінюється та натиснути 0 або 1. Показує:	Пам'ять ОЕМ ОООО ОООО ОООО ОООО ООООО ООООО ООООО ОООО

Вікно арифметичного та логічного пристрію (АЛП)	 код виконуваної інструкції, що зберігає регістр інструкції (R0, R1); вмістиме суматора (R2); Адреса команди, яка буде йти на пристрій керування 	Регістри процесора Адреса команди: 0001 R0: 16384 R1: 8192 R2: 24576
Вікно збереження чи завантаження результатів програми	Дозволяє швидко зберігати результати програми, та завантажувати їх при наступному відкритті програми. Це дозволяє оминути проблеми з повторним вводом даних.	MicrocontrollerSimulator64 File Help Read File trolle Save File parts Exit Add: OP A0 A1
Екранне вікно для візуалізації значень операндів і результатів обчислень	Показує десяткові значення вмістимого комірок пам'ті за адресами A1, A2 та A3 інструкції СТОП (Виведення), бінарний код операції якої є 1112. Отже, коли за одною з трьох вказаних адрес розміщено інструкцію ми побачимо її як якесь число. Це на перший погляд є дивною, але принципово важливою рисою машини Ноймана, якою є ПК та багато інших комп'ютерів.	Екран ЕОМ A0 = 1101 [A0] = 16384 A1 = 1110 [A1] = 8192 A2 = 1111 [A2] = 24576
Довідкове вікно	Вікно містить всі дозволені коди операцій, а також правила маніпулювання з режимами симулятора за допомогою клавіатури. Всього дозволено виконання вісьми операцій (пересилання вмісту комірки пам'яті з адресою А1 до комірки пам'яті з адресою А3 (код 0002), додавання (0012), ділення вмісту А1 на вміст А2 (код 0102), обчислення модуля різницівмісту А1 і А2 з записом результату до А3 (код 0112), умовного переходу (коли вмісти А1 і А2 є рівними, тоді наступною виконують інструкцію не з наступної за чергою адресою, а з адреси А3 (код 1002), множення вмісту А1 на вміст А2 з записом добутку до А3 (код 1012, ще одного умовного переходу [коли вміст А1 є більшим від вмісту А2, тоді наступно виконуваною є інструкція з комірки з адресою А3] (код 1102) та завершення обчислень і виведення до дисплейного вікна вмістимого комірок пам'яті з адресами А1, А2. А3.	Система команд 000: [A2] = [A0] 001: [A2] = [A0] + [A1] 010: [A2] = [A0] / [A1] 011: [A2] = [A0] - [A1] 100: при ([A0] == [A1]) на [A2] 101: [A2] = [A0] * [A1] 110: при ([A0] > [A1]) на [A2] 111: Stop, Print Клавіатура F1 - Довідка F2, Е - Редактор F3, Т - Такт F4, S - Крок F5, R - Старт F6, L - Англійська Колесо миши, + / - Розмір екрану

Далі подамо стан комп'ютера за умови, що не усі комірки пам'яті містять нульовий бінарний код (рис. 1.4).

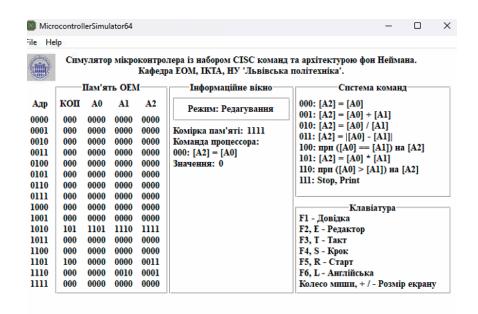

Рис. 1.2. Стан симулятора з ненульовою пам'яттю

Запишемо до комірки пам'яті з адресою 1010₂ код 101 1101 1110 1111₂, а до комірок те, що подане наступною таблицею 2:

	таолиця 2. вінарний код
1010_2	101 1101 1110 1111 ₂ = інструкція A1 * A2=> A3
1101_2	$100\ 0000\ 0000\ 0011_2 = 16384_{10} + 3_{10} = 16387_{10}$
1110_2	$000\ 0000\ 0010\ 0001_2 = 32_{10} + 1_{10} = 33_{10}$
11112	$000\ 0000\ 0000\ 0000_2 = 0_{10}$

Далі, коли виставити курсор на лінію вмістимого комірки з адресою 1010_2 (курсор не можна побачити на поданому рисунку, але його розташування легко побачити у вікні реальної програми), тоді в інформаційному вікні можна побачити, як ці записи трактує комп'ютер.

По-перше, бінарний код комірки, на якій знаходиться курсор, він сприймає як код інструкції та розшифровує його як інструкцію множення вмістимого комірки за першою адресою $A1=1101_2$ на вмістиме комірки за другою адресою $A2=1110_2$. Така інструкція має поміщати добуток до комарки з третьою адресою $A3=1111_2$. Але тут знаходиться не добуток, а нульовий бінарний код, який комп'ютер сприймає як десятковий нуль.

 Π о-друге, коли бінарний код за адресою 1010_2 протрактовано як інструкцію, тоді комп'ютер вже мусить трактувати вмістиме адрес 1101_2 - 1111_2 як бінарні коди цілих позитивних чисел, адже ці адреси належать щойно протрактованій інструкції. Нульовий код добутку пояснити нескладно: ця інструкція ще не виконувалася і комірка результату містить сміття (в нас це є нуль).

По-третє, вмістиме кожної комірки пам'яті, на якій стоїть курсор в режимі редагування, комп'ютер завжди трактує як машинну інструкцію. Поглянемо на рис. 1.5.

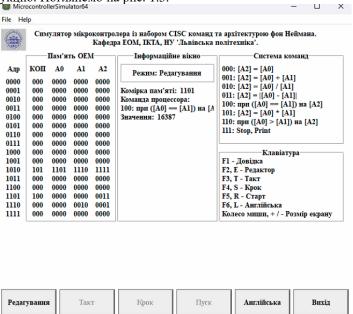

Рис. 1.3. Вікно для стану комп'ютера, коли курсор в режимі редагування розташований на вмістимому комірки пам'яті

з адресою 11012.

Нічого не мінялося. Ми лише змусили комп'ютер перейти від трактування вмістимого комірки 10102 до трактування вмістимого комірки 11012. А результат побачили разючий! Те вмістиме, що трактувалося числом, почало трактуватися як машинна інструкція.

Але все коректно. Ось такими і є сучасні комп'ютери. В межах пам'яті неможливо відрізнити код числа від коду інструкції. А розрізняти потрібно. Так ось, розрізнення відбувається вже поза пам'яттю. Бінарний код, що з пам'яті пристрій керування надсилає до суматора стає числом, а той код, що той самий пристрій надсилає до регістра інструкції (РК), стає інструкцією. Пристрій керування приймає рішення щодо напрямку надсилання, керуючись і уведеною до пам'яті програмою, і вказівкою, з якої комірки пам'яті розпочинається програмний код, за умови, що інструкції програми розташовані в пам'яті в комірках з послідовними адресами (n, n+1, n+2, n+3, ...). В цьому комп'ютері прийнято, що перша інструкція програми завжди знаходиться в комірці з адресою 0000_2 . Якщо програміст цього обмеження не дотримується, тоді уведена ним до пам'яті програма не надає коректні результати.

Про машину Ноймана

Структуру машини Ноймана [Johann von Neumann (Будапешт. 1903 р.н. і Німеччина), John von Neumann (USA), Джон Нейман (Росія)] містить рис. 1.6.

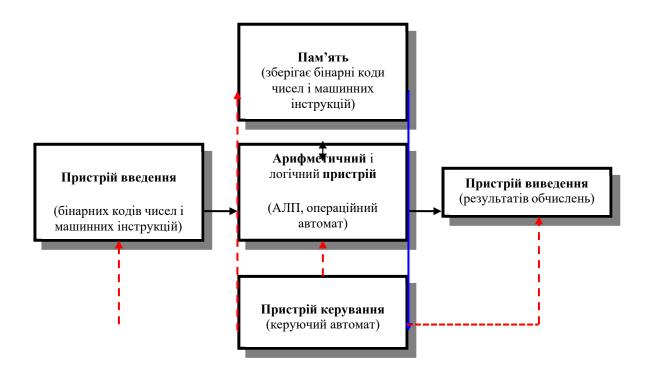

Рис. 1.4. Структура машини Ноймана, запропонована в 1945 році в Гарвадському університеті США. Саме цю (приховану від наших очей) структуру має комп'ютер «Кроха».

За допомогою пристрою введення бінарні коди чисел і машинних інструкцій потрапляють (чорні лінії) транзитом через АЛП до пам'яті, де і зберігаються під час автоматичного виконання обчислень. Отже, під час введення АЛП зайнято транзитним пересиланням і комп'ютер не може обчислювати. Коли уведення завершене, тоді по команді старту, що надає людина, комп'ютер починає виконувати заведену людиною до пам'яті програму автоматично (без участі людини). При цьому бінарні коди з пам'яті, що надсилаються (синя лінія) до пристрою керування, сприймаються як машинні інструкції. На основі прийнятих з пам'яті кодів машинних інструкцій пристрій керування керує роботою всіх інших пристроїв комп'ютера (червоні штрихові лінії).

Бінарні коди, що надсилаються з пам'яті до АЛП (чорні лінії), сприймаються як коди чисел, що приймають участь в формування результату. Можливе збереження проміжних результатів обчислень в тій самій пам'яті чорна двохнаправлена лінія). Остаточні результати також спочатку надсилають до пам'яті, а вже потім виводять для користування людиною через пристрій виводу (чорна лінія).

До впровадження багатопроцесорності всі персональні комп'ютери (навіть з процесором Пентіум 4) були класичними машинами Ноймана. Отож, з 1945 року до 2000 року ПК незмінну ідею, але змінювалися при цьому технологічно.

Розглянемо стан симулятора, що поданий рисунком 2.1.

File	He	lp					
		Aı				ator with CISC instruction set Computer Science, IKTA, Lviv	
Computer memory Information window							
Ad	dr	OP	A0	Al	A2	Mode: Editing	000
000	00	001	1101	1110	1111		_ 001
000	01	000	0000	0000	0000	Cell: 0001	010
00	10	000	0000	0000	0000	Processor command:	011
00	11	000	0000	0000	0000	000: [A2] = [A0]	100
010	00	000	0000	0000	0000	Value: 0	110
010		000	0000	0000	0000		111
01		000	0000	0000	0000		***
01		000	0000	0000	0000		-
100		000	0000	0000	0000		
100		000	0000	0000	0000		Fl
10		000	0000	0000	0000		F2,
101		000	0000	0000	0000		F3,
110		000	0000	0000	0000		F4,
110		000	0000	0000	0000		F5,
111		000	0000	0000	0000		F6,
11.	11	000	0000	0000	0000		Mo

Рис. 1.5. – Стан симулятора після уведення першої інструкції додавання [+ A1 A2 A3 чи 001 1101 1110 1111, тобто, додати вмістиме комірок пам'яті A1 і A2, а результат записати до комірки A3] до комірки пам'яті з нульовою адресою, де має розташовуватися перша команда програми.

Інформаційне вікно повідомляє, що уведений до комірки з нульовою адресою код можна трактувати як десяткове число 7663 або як команду A1 + A2 = HO A3. Проте вмістиме лічильника інструкцій CK є нульовим (0000₂). З цього випливає, що симулятор трактує вмістиме комірки з нульовою адресою як команду, а не як число. Курсор розташований на першій лінії пам'яті, але його не видно на рисунку. Ясно, що саме позиція курсора наказує симулятору вибирати конкретний рядок (вмітиме відповідної комірки пам'яті) для інтерпретації

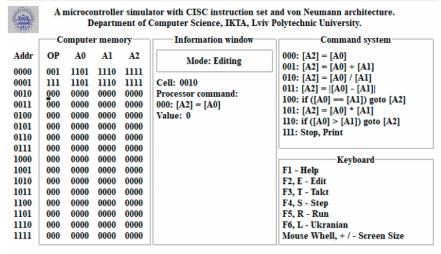

Рис. 1.6 — Стан симулятора після уведення другої інструкції СТОП, ВИВЕДЕННЯ [СТОП/ВИВ А1 А2 А3 чи 111 1101 1110 1111] до комірки пам'яті з першою (0001_2) адресою, де розташовували другу команду програми.

Інформаційне вікно повідомляє, що уведений до комірки з першою адресою код можна трактувати як десяткове число 32239 або як команду СТОП, ВИВЕДЕННЯ. Але після виконання першої інструкції додавання вмістиме лічильника інструкцій (СК), що було нуль, збільшиться на одиницю (кажуть – інкрементується) і стане дорівнювати одиниці. В ценй часовий момент СК змусить симулятор трактувати вмістиме (код) першої вомірки пам'яті як інструкцію, а не як число. Отже, після виконання першої інструкції з нульової комірки пам'яті, виконається друга (і остання) інструкція програми, а саме – СТОП/ВИВЕДЕННЯ. В результаті в екранному вікні ми побачимо подані в десятковій формі доданки і суму. Тут курсоррозташований на другій лінії пам'яті, але його не видно на рисунку.

Отже, до симулятора вручну уведена коротка програма, що складена двома інструкціями (рис. 2.3):

A 777 200 77014 777	Машинна	Overenia ivozpyranii	
Адреса пам'ятт	Мнемонічний код	Бінарний код	Функція інструкції
0000_{2}	+ A1 A2 A3	001 1101 1110 1111 ₂	Додати
00012	СТОП А1 А2 А3	111 1101 1110 1111 ₂	Зупинитися і показати

Рис. 2.3 – Перша програма симулятора машини Ноймана, що складена двома машинними інструкціями

Проте уведена програма ще не має даних. Якщо казати точно, то ці дані мають розміщатися в комірках пам'яті з адресами $1101_2 = 13_{10}$ та $1110_2 = 14_{10}$. Ці комірки мають нулюве наповнення, отже містять коди нуля. Ясно, що і сума повинна бути нульвою. Так і ϵ , але суто випадково. До уведення даних і до виконання програми вмістиме трьох останніх комірок пам'яті треба розглядати як «сміття», бо вона ані нами, ані виконуваною програмою не визначено. Просто в комірках не може бути «нічого». Там завжди «живуть одиничкі і нулі.

Уведено доданки, наприклад 17_{10} і 23_{10} до комірок з адресами 13_{10} і 14_{10} відповідно. Отримаємо стан

симулятора, як він поданий на рис. 2.3.

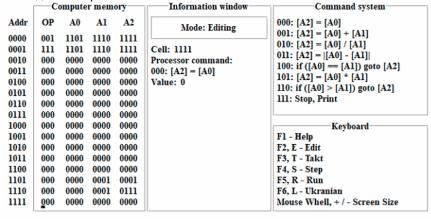

Рис. 1.7. Стан симулятора після уведення доданків. В інформаційному вікні трактується вмістиме комірки з адресою $1110_2 = 14_{10}$, де міститься другий доданок 23_{10} . Ясно, що невидимий на рисунку курсор розташований на лінії 1110_2 пам'яті.

На поточний момент часу до симуляторра уведено програму і дані. Всього нам потрібно 2+3= 5 комірок пам'яті. Пам'ять має 16 комірок. Отже, 11 комірок ми не використовуємо. Саме в цих комірках і залишається сміття (в нас нулі, але реально — довільна суміш нулів і одиниць). Змінимо режим роботи симулятора з РЕДАКТОР на АВТО і цим виконаємо всю програму. Отримуємо наступне вікно симулятора (рис. 2.4).

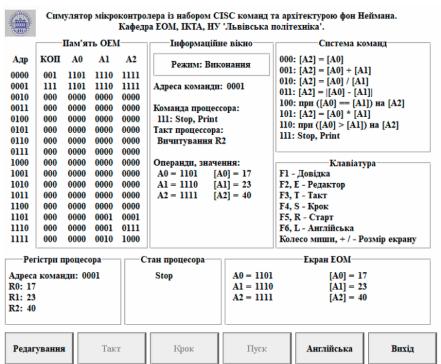

Рис. 1.8. — Стан симулятора після виконання програми. Основні зміни, що сталися є наступними.

- 1. В екранному вікні з'явилися операнди і результат в бінарній і десятковій формах.
- 2. В вікні пам'яті в останній 15 комірці також з'явилася сума.
- 3. Суматор СМ містить бінарний код суми.
- 4. Регістр інструкцій РК (регистр команд) містить код останньої виконаної машинної інструкції (СТОП).
- 5. Лічильник інструкцій СК (счетчик команд) отримав значення 00102=210, пройшовши поспіль значення 00002 (стартове), потім 00012 та зупинився на значенні 00102. Ясно, що ці зміни вмістимого СК спричинив процес виконання нашої двох інструкційної програми. Зафіксоване (залишкове) вмістиме СК показує адресу машинної інструкції, що розташована після останньої інструкції нашої програми та їй неналежить. Ясно, що в режимі авто ця інструкція не виконувалася і так має бути.
- 6. При цьому помилок виконання немає.

Варіанти завдань на лабораторну роботу №1

Створити програму у машинних кодах для обчислення виразу згідно наведених варіантів. Результат виконання має виводитися у вікно результату. Для змінних та констант визначити відповідні комірки пам'яті. Персональні варіанти завдань знайдете у табличці з варіантами.